

Tilstanden i Oslo den 23. august 1949

112551

Herr. o.r.sakfører N.Arnessen,

Pilnsidfjord.

Ad "Landssviksaken".

Ved hjenkomsten fra Bodø den 15.d.n. var Deres brev med vedlegg av 8.d.m. kommet.

Jeg har gjennomgått søknaden og er den etter min mening utmerket, ja det rene mesterverk. Den er overensstemmende med sandheten fra begynnelsen til slut og alt av interesse mener jeg er kommet med. Jeg anser det derfor nødvendig for meg å få herredsretts-sakens dokumenter nitsendt. Dette er årsaken til at jeg ikke har telegrafert, som av Dem foreslått.

En fisketilvirker, Sverre Rønning fra Trondheim var heroppe under okkupasjonen og kjøpte fisk som han tilvirket og sendte i postpakker og ellers utover landet ja byene med til norske avtakere. Under en reise hjem til Trondheim visste nok i slutten av 1943 eller begynnelsen av 1944, blev han arrestert av tyskerne ang. for ikke å ha sendt den fisk, som han hadde mottatt forskudd på. Jeg fikk mannen fri, og etter hva der blev fortalt stakk han av til Sverige. Ragnar Korneliusen, Barkestad vil kunne bevise dette.

Likningsssekreter Gerhard Nilsens utenrettelige forklaringer er misvisende og løgnaktige fra ende til annen. Han hadde derfor intet positivt å fremføre i høringsretten - noe dommeren også ga uttrykk for, men dette kjenner jo ikke Høiesterett til.

Skal sørge for å få Rothewichs brev i original. Han bør imidlertid bli kn. søvei herfra, og jeg må til ham personlig. Det må derfor ettersendes.

De nevner i Deres brev av 8.d.m. at der vedlåg avskrift av tidligere mottatte erklæringer. Dette er for såvidt riktig, men årsaken er at ordfører Olaf Jakobsen, eksnes skrev sin erklæring på en gjenspart av andre erklæringer idet han var enig i disse, men supplerte den ved sin påtegning på samme ark.

Det kan kanskje bebreides meg at jeg ikke tidligere har sørget for erklæringene og det nye bevismateriale. Årsaken hertil er imidlertid at de første 10 - 11 måneder etter frigjøringen hadde jeg husarrest og hadde ikke lov til å snakke med utenforstående ennsi reise hit eller dit. Senere har jeg vært så optatt med å skaffe underhold til meg og mine - hustru og tre hjemmeverende og de to eldste borte på skoler, at jeg har ikke hatt tid til noe utover det.

Det er gårdsbruket jeg driver. Hertil kommer at såvel min som min hustrus formue har vært og er delvis framleis sperret av erstatningsdirektoratet. Jaa selv mine barns livspoliser er ikke holdt unna sperringen. Dette har medført tap og vanskeligheter, og skrivearbeide m.v. har jeg måttet henlegge til søndagene.

Per Tønders utenrettslige forklaring var ikke referert i herredsretten, hvorfor jeg noe senere ved påtreff spurte ham om ikke han var avhørt. Hertil svarte han at han var avhørt av lensmannen i Salangen, men at han på det tidspunkt var noe nedfor av sykdom og at hans forklaring av den grunn vissnokk ikke blev så fullstendig som den burde vært.

En annen ting som kanskje kan ha noen interesse for saken vil jeg ikke unnlate å nevne. Jeg har all min tid vært avholdsmann. Dette medførte at jeg alltid - også under okkupasjonen til enhver tid hadde hodet klart og av den grunn ikke foretok meg overilt, men alltid hadde beleggnet følgene av mine handlinger. Dette har vist seg nødvendig, ikke minst under mitt arbeide i okkupasjonstiden. Der manglet just ikke på tilbud om sterke saker både fra tysk som fra norsk side. Brenevinsskottene som kom til mitt kontor blev like promte returnert som de kom.

I Bodø var jeg innom Fylkeskontoret. Fylkesmannen var ikke hjemme. Han var på reise med Havnekomiteen, men Fylkesfullmektigen oplyste at fylkesmannen etter hjemkomst skal ta en tur til Oslo, så der vil ikke bli foretatt noe med ansettelsen av lensmann her før hans hjemkomst - antakelig om ca. 1 måned fra da (13/8-49). Fylkesfullmektigen bad om å bli underrettet såsnart søknaden blir sendt, likesom han fikk beholde gjennparten av de fleste av erklæringene, samt Deres forrige brev.

Resultatet av lensmannsinnstillingen i felles herredsstyremøte for Øksnes og Langenes blev:

Nr. 1.	kst. lensmann Mathiassen, Øksnes	16	st.
" "	Lensmann Ottar Marstokk, Vardø	10	"
Nr. 2.	Birger Skotnes Hamar	14	"
" "	Ottar Marstokk	4	"
" "	Job Østensen, Harstad	4	"
" "	Neumann Hansen, Tunstad	4	"
" 3	Asbj. Bøe, Oslo	14	"
" "	Neumann Hansen, Tunstad	6	"
" "	Job Østensen	4	"
" "	Ottar Marstokk	1	"
" "	Mr. Mathiassen	1	"

At jeg i det hele fikk stemmer, var jo bare en honorssak, idet herredsstyremedlemmene ikke regnet med at det kunne bli tale om meg i stillingen da jeg var fradømt deene.

Jeg har ennå ikke fått ordnet med beløpet kr. 200.00, men håper det skal bli remittert med det aller første.

Vedlegger ett par nye erklæringer i original og avskrift.

Med takk for Deres uegennyttige arbeide for meg, tegner jeg
 Erbødigst

- å få folk til å påhøre Rønness foredrag på fortland og å sviler til hva nordrekskasser Lide kan forklare herom. Hva sier så denne i sin utenrettslige forklaring (dok. 15) sier han at han ikke har hørt at Neumann Hansen har optrådt aggressivt eller drevet politisk propaganda, men tilskade til Neumann Hansens stilling til lærer og kirkestriden. Han har ikke tatt standpunkt mot den men avgjort for den, aktivt og med personlig risiko for seg selv. Det er foran nevnt at han tross forbud har i mot sørget for premiss og belysning til kirken. Her skal nevnes at domprost, senere biskop Fjellbu under okkupasjonen en tid var forvist til Andøya med forbud mot å forlate denne, men at han allikevel ved flere anledninger talte i kirkene i Åsnes og Langenes og endog opholdt seg omkring en måned i Åsnes Prestegård. Neumann Hansen kjente selvstendig til dette og ved en anledning skyeset han også med sin egen skysbåt Fjellbu med familie fra Åsnes til Myre. Neumann Hansen påtok seg ansvaret for et kirkelig stevne på Åsnes Prestegård, hvor flere prester var tilstede, til tross for at en ivrig N.S.-mann hadde gjort ham oppmerksom på dette ulovlige tiltak. Det samme var tilfelle med et stevne på Langenes, mot hvilket tyskerne hadde nedlagt forbud. Det kan i denne forbindelse også nevnes at Fjellbu uttalte til Neumann Hansen at det var heldig for at bygden hadde en lensmann som tilhørte N.S.
4. Neumann Hansen ekspederte ingen politiske saker til skade for norske interesser. Som et eksempel på så mange som nevnes at alle fiskerijøperne i distriktet, en 10 - 12 stykker, av Forsyningsdepartementet var anmeldt for å ha levert for lite fisk til tyskerne og det gjaldt meget betydelige kvanta, som således hadde kommet den norske befolkning til gode. Neumann Hansen saboterte etterforskningen tross en rekke påringler og til tross for at der fra østlandet ble sendt en annen politimann for å hente dokumentene. Saken ble ikke ekspedert av Neumann Hansen. Det henvises her særlig til erklæring av 26/7 d.a. fra Josef Pedersen, Skjones.
5. Neumann Hansen kjente til en rekke flyktninger som var rømt fra landet men dekket allting over dette og utsatte seg herved for stor risiko. Politiet hadde plikt til å forta etterforsninger i tilfelle av rømming og hvis det ble påvist, gjort ut vedk. for rømt fra landet hadde det ordre til å bestemme hans eller nærmeste families eiendom. I de dager innkom det til stadighet fra det norske politi, ikke minst fra politimestre som nå betraktes som gode nordmenn, til tinglysningsdommerne begjering om tinglysning av slike beslag. Men Neumann Hansen dekket over slike ting. Han får sin belønning i form av straff og tap av stilling, andre i samme stilling er blitt forfremmet for sin nasjonale holdning. Det kan henvises til Reidar Hansens og Karsten Andersens utenrettslige forklaringer (Dok. 57) og videre til hva presten Tønder i sin forklaring (dok. 60) opplyser om hjelp til hans bror, navn. sørenskriver Dag Tønder og til Josef Pedersens fornavnte erklæring.
6. Neumann Hansen hjalp en rekke personer ut av vanskeligheter hvorav kan nevnes Alf Andresen, Myre, angitt for besiddelse av radio og forbindelse med Englandsførere, og Erling Nilsen for dynamit. En noe nærmere omtale krever imidlertid hans hjelp til jøden Motkewisch. Hvordan Neumann Hansen gav beskjed til denne om forestående arrestasjon, en arrestasjon som Neumann Hansen tross ordre umåle seg for å foreta. Derom henvises til Motkewichs utenrettslige forklaring (dok. 57 s. 6) Etter Motkewichs arrestasjon var han meget virksom for å få ham friggitt og etter frigivelsen otesterte han at Motkewich var av ren arisk rase tiltross for at han visste at han var av jødisk herkomst. På grunn av denne uriktige at-

stasjon, som naturligvis medførte ^{betydelig} ~~ansiktslig~~ fare for Neumann Hansen
blev Notkewich ikke utsatt for videre forfølgelse. Ved sin urende optre-
den har Neumann Hansen sandsynligvis reddet Notkewich liv. Det henvises
til avskrift av Gustav Notkewichs brev til Neumann Hansen 9/3-1948.
Nevnes kan det at Neumann Hansen saboterte alle pålegg som innsamling av
utskrevet høy til tyskerne og derved sparte sitt distrikt for meget ont.
Han fikk også forhindret at distriktet blev pålagt leveranser av kjøtt.
I samarbeide med ordføreren fikk han forhindret anlegg av fangeleir
i Øksnes.

6.

Det er ugjørilig i denne begjæring i detaljer å komme inn på alle sider av Neumann Hansens innsats til gagn for distriktet og landet. Om lagmannsrettsbehandling tillates vil dette skje i full utstrekning for retten. Men allerede det anførte skulde gjøre det klart, at herredsretten har tatt storlig feil, når den har antatt at Neumann Hansens handlinger ikke har vært av synderlig landsganglig natur og at de ikke har medført nevneverdig risiko for ham. Hele hans ferd motsier også bestemt herredsrettens uttalelser om at engstelse synes å ha preget hele hans ferd under okupasjonen. Engstelse og frygtksomhet er ord som det ikke burde falle noe inn å anvende på Neumann Hansens fryktløse opptreden til enhver tid. En objektiv vurdering av hans forhold under okupasjonen — på den ene side, hans papirmedlemskap på den annen side hans uredde innsats i det illegale motstandsarbeide og hans bevegelse grunn for medlemskapet — må såvidt skjønnes føre ikke alene til frifinnelse men også til at han ikke anses uverdig til å inneha stillingen som lensmann i Øksnes og Langenes. Et slikt resultat vil også vekke almindelig tilfredshet hos folket i hans distrikt. Skulle Neumann Hansen fortsatt bli nektet adgang til å rehabilitere seg ved å få sin sak undergitt en ny og mer tryggende behandling enn for herredsretten, vil dette utvilsomt vekke harme hos den alt overveiende del av distriktets befolkning. Først hvis en lagmannsrett skulle vise seg å ha samme syn på Neumann Hansens forhold som herredsretten, kan det ventes at sinne faller tilro. Det foreligger i saken en serie av uttalelser som viser hvor avholdt og høyt anskrevet han var blendt befolkningen og om at hans adferd bare var diktert av ønsket om å tjene denne befolkning. Det skal her bare vises til lærer Olav Meløys erklæring av 11/7-47 samt til Peder Liens erklæring av 8/7-s.a. til hvad Eliot Bentzen uttalt i sin skrivelse til h.r.advokat Harr av 11/12 1947, hvilken skrivelse følger i avskrift og til sokneprest Fienes og presten Tønders forannevnte erklæringer.

Tilslut etpar ord om gehalten av forklaringene av de tre vitner som har vært så å si de eneste aggressive overfor Neumann Hansen i denne sak og hvis forklaringer kanskje av denne grunn er blitt tillagt en ufor- tjent vekt av herredsstyret. Kun ett av disse vitner - Gerhard Nilsen ble avhørt under hovedforhandlingen, mens de to andre, Bjarne Lothe og Erling Burchard var representert ved utrettslige forklaringer. Om Lothes forklaring er først talt og senere til Erling Burchard's moralske

habitus burde det være mer en nokk å henføre til Leif Hansens uttalelse i utenrettslig forklaring (dok 57 s.6) og hans erklæring av 30/6-1949. Hansen kjøpte i 1944 et geveer av Burchard og betalte det med dets fulle verdi, men allikevel kom samme herr. Burchard kort etter til kjøperen og forlangte et større beløp i tillegg under trussel om anmeldelse (naturligvis til tyskerne) hvis man ikke fikk beløpet. Det kunne gis mange eksempler på denne mangel på moralsk sans, såsom hans svertebørstrafikk men det anses ikke påkrevet. Forannevnte karakteriserer ham krast nok. Og angående Gerhard Nilsen kan en vise til utenrettslige forklaringer av Johs. Frivåg og S.B. Berntzen (dok.57 s.2 og 3 - 4) Og slike folk vinner tiltro hos retten når de sverter en gjennom hederlig mann som Neumann Hansen. Folk som under okupasjonsperioden har benyttet seg av trusler om anmeldelse for å opna egen fordel, burde selvsagt ~~ikke~~ ha vært avskåret fra vitnemål.

En finner ikke å burde gå nærmere inn på mange ting som kunne fortjene omtale, idet en håper at det som er nevnt vil være tilstrekkelig til å gi kjerremålsutvalget forståelsen av at i dette tilfelle er retten langt fra skjedd fyldest og at derfor samtykke til lagmannsrettsbehandling bør gis.